

Povinne označovať všetky produkty obsahujúce GM zložky, a to v rámci celého výrobného cyklu produktov vrátane živočíšnych produktov a potravín vyrábaných zo zvierat, ktoré sú kŕmené GM krmivom. Presadzovať túto požiadavku aj na celoeurópskej úrovni.

Nakoľko SR je riadnym členom EÚ, platí pre povoľovanie GM potravín a krmív komunitárna legislatíva, Nariadenie (ES) č. 1829/2003 EP a R o GM potravinách a krmivách, ktoré má priamu účinnosť. Toto nariadenie upravuje aj **povinnosť označovania prítomnosti GM zložiek v potravinách a krmivách** a je podporené Nariadením (ES) č. 1830/2003 EP a R o sledovateľnosti a označovaní geneticky modifikovaných organizmov a sledovateľnosti potravín a krmív z geneticky modifikovaných organizmov. Na základe komunitárnej legislatívy akákoľvek prítomnosť povoleného GM materiálu v potravinách a krmivách **presahujúca obsah 0,9 %** musí byť vyznačená na obale výrobku (pre nepovolené GMO platí nulová tolerancia). Pričom v súlade s platnou legislatívou musí byť na obale vyznačené, že sa jedná o potraviny zložené, pozostávajúce, alebo vyrobené z GMO, resp. udaný názov GM konštruktu. Podľa článku 9 ods. 1 Nariadenia (ES) č. 1830/2003 EP a R, sa od členských štátov vyžaduje zabezpečiť vykonávanie inšpekcií a iných kontrolných opatrení vrátane kontroly testovania vzoriek (kvalitatívne a kvantitatívne) podľa potreby, aby sa zabezpečil súlad s uvedeným Nariadením. Pri úradných kontrolách GMO sa sleduje: vysledovateľnosť a označovanie **GMO vo všetkých stupňoch umiestnenia na trhu:**

- sledovanie prahovej hodnoty 0,9 %;
- pri pozitívnych nálezoch (množstvo nie vyššie ako 0,9 % zložiek potraviny) sa zisťuje, či je prítomnosť tohto materiálu technologicky nevyhnutná;
- analyzujú sa vzorky pri importoch z tretích krajín na neautorizované produkty.

Bod 16 Nariadenia (ES) č. 1829/2003 EP a R zároveň ustanovuje rozsah pôsobnosti nariadenia, t.j. určujúcim kritériom je, či materiál pochádzajúci z geneticky modifikovaného východiskového materiálu je alebo nie je prítomný v potravinách, alebo krmivách. Spracovanie len s pomocou použitia GMO počas výrobného procesu potravín a krmív nie je zahrnuté pod pojem GM potravín a krmív a preto nie je zahrnuté pod rámec tohto nariadenia. Ani potraviny ani krmivá, ktoré sú vyrobené pomocou geneticky modifikovaných spracovaní nie sú zahrnuté do predmetu úpravy tohto nariadenia. Teda produkty získané zo zvierat, kŕmených geneticky modifikovaným krmivom alebo ošetrovaných geneticky modifikovanými liekmi nepodliehajú požiadavkám na povolenie ani požiadavkám na označovanie, ktoré sú uvedené v tomto nariadení.

Zároveň je nutné podotknúť, že Európska komisia (mandát č. M-2007-0974) už v roku 2007 požiadala Európsky úrad pre bezpečnosť potravín (ďalej len EFSA) o vypracovanie vedeckého stanoviska o osude rekombinantnej DNA alebo proteínov v mäse, mlieku a vajciach pochádzajúcich zo zvierat kŕmených krmivami s obsahom GMO¹. Úrad EFSA vydal stanovisko, v ktorom sa uvádza, že „biologicky aktívne gény a proteíny sú bežné zložky potravín a krmív v rôznych množstvách. Po požití je pozorovaná v gastrointestinálnom trakte živočíchov a ľudí rapidná degradácia na krátku DNA alebo peptidy. Bolo vykonané veľké množstvo experimentálnych štúdií na hospodárskych zvieratách, ktoré preukázali, že rekombinantné fragmenty DNA alebo fragmenty proteínov odvodené z GM rastlín neboli detekovateľné v tkanivách, tekutinách alebo jedlých produktoch hospodárskych zvierat, ako sú kurčatá, hovädzí dobytok, ošípané alebo prepelice.“² Na základe vyššie uvedených skutočností je možné skonštatovať, že produkty živočíšnej výroby ako vajcia, mäso, resp. mlieko

¹ <http://registerofquestions.efsa.europa.eu/roqFrontend/wicket/page?2>

² <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2903/j.efsa.2007.744/epdf>

pochádzajúce zo zvierat kŕmených GM krmivom sú rovnako bez obsahu GMO ako tie, ktoré pochádzajú zo zvierat kŕmených konvenčným krmivom (t.j. bez obsahu GMO).

Z uvedeného vyplýva, že produkty živočíšnej výroby, pokiaľ boli živočíchy kŕmené GM krmivom, nemusia byť v zmysle platnej legislatívy o GMO označené, nakoľko GMO sa v nich nenachádza. Tzv. pozitívne označovanie, t.j. označovanie prítomnosti GMO, je **povinné** pre tie produkty, ktoré sú z GM zložky zložené, pozostávajúce, resp. sú z nej vyrobené.

Výrobcovia môžu uplatňovať aj tzv. negatívne označovanie („vyrobené bez použitia GMO“), avšak iba za predpokladu ak garantujú, že v celom reťazci, t.j. po finálny produkt, nedošlo k použitiu GM komodít v ktoromkoľvek stupni výroby. Iba v takomto prípade v súlade s platnou legislatívou EÚ nedochádza k zavádzaniu spotrebiteľa.

Nutné podotknúť, že MPRV SR nepodporuje povoľovanie (resp. obnovenie povolenia) GM plodín s použitím do potravín a krmív a na základe rozhodnutia p. ministerky hlasuje na úrovni EÚ proti povoleniu umiestnenia takýchto komodít na trh EÚ.

Na európskej a medzinárodnej úrovni presadzovať nezávislé hodnotenie vplyvu GMO organizmov na zdravie človeka, na (agro) eko – systémy (posudzovanie nezávisle na producentoch GMO) a zároveň dlhodobé sledovanie týchto vplyvov. Presadzovať výmenu skúseností, poznatkov a dobrej praxe udržateľného, prírode blízkeho poľnohospodárstva v rámci krajín EÚ. Prijatť stratégiu rozvoja udržateľného a prírode blízkeho poľnohospodárstva SR.

Oblasť potravín a krmív vyrobených, pozostávajúcich alebo obsahujúcich povolené GMO (ďalej len tzv. „GM potraviny a krmivá“) spadá na EÚ i národnej úrovni pod „Politiku bezpečnosti potravín a krmív“, založenú na analýze rizika, ktorú tvoria tri súčasti: hodnotenie rizika, riadenie rizika a komunikácia o riziku. Základom pre prijímanie opatrení a tvorbu legislatívy na národnej a komunitárnej úrovni je vedecké hodnotenie rizika. Na komunitárnej úrovni ho vykonáva úrad EFSA, ktorý bol zriadený nariadením č. (ES) 178/2002 EP a R (základné potravinové právo EÚ). Článok 22 ods. 2 udáva, že úrad EFSA má za povinnosť poskytovať vedecké poradenstvo a technickú pomoc pre právne predpisy a politiku spoločenstva vo všetkých oblastiach, ktoré majú priamy alebo nepriamy dopad na bezpečnosť potravín alebo bezpečnosť krmív. Úrad poskytuje nezávislé informácie o všetkých záležitostiach v týchto oblastiach a informuje o rizikách. Touto činnosťou úrad EFSA prespieva k vysokej úrovni ochrany ľudského života a zdravia a v tejto súvislosti berie do úvahy aj zdravie a pohodu zvierat, zdravie rastlín a životné prostredie v kontexte fungovania vnútorného trhu. Články 37 a 38 vyššie spomenutého nariadenia zároveň udávajú, že úrad EFSA musí pracovať nezávisle a transparentne.

Na vedeckom hodnotení rizika sa podieľa 16 nezávislých vedcov z GMO Panelu úradu EFSA, pochádzajúcich z rôznych členských štátov EÚ, ktorí sú pri svojej práci podporovaní tímom vedcov z úradu EFSA, špecializujúcich sa na rôzne vedecké disciplíny: biochémia, potravinárska a environmentálna mikrobiológia, pôdna mikrobiológia, molekulárna biológia, genetika, toxikológia, veterinárna patológia, imunológia, biotechnológia, potravinárska technológia, ekológia, rastlinná biológia, agronómia, entomológia a štatistika. Tieto všetky oblasti musia byť pri hodnotení bezpečnosti brané do úvahy. Vedecké hodnotenie rizika je založené na preskúmaní **súčasných vedeckých poznatkov**, aby bolo možné zhodnotiť bezpečnosť konkrétnej GM plodiny a posúdiť, či je rovnako bezpečná ako tradičná, geneticky nemodifikovaná odroda.

Pri hodnotení rizika sa hodnotí aj vplyv na životné prostredie, t.j. celkový vplyv GMO na biodiverzitu, ekosystém a ohrozené druhy. Hodnotí sa napr. či je GM rastlina viac odolná, resp. invazívnejšia ako je tradičný náprotivok (tradičná odroda). Sledované je taktiež nežiaduci účinok GMO na tzv. necieľové organizmy.

Súčasťou každého posúdenia je aj hodnotenie možného dlhodobého nežiaduceho účinku na zdravie ľudí, zvierat a životné prostredie. Každý žiadateľ o povolenie GM komodity musí predložiť dostatok dát, ktoré umožňujú vykonanie takejto analýzy. Je potrebné taktiež dodať, že pre každú GM komoditu, ktorej je udelené povolenie na umiestnenie na trh EÚ platí povinnosť monitoringu životného prostredia po uvedení na trh. Pre niektoré komodity so špecifickými vlastnosťami sa udeľuje aj povinnosť pre monitoring potravín a krmív po umiestnení na trh. Tieto mechanizmy pomáhajú identifikovať a riadiť možné dlhodobé nežiaduce účinky GMO.

K zvýšeniu nezávislosti a transparentnosti procesu hodnotenia rizika na úrovni EÚ prispeje aj schválenie návrhu³ Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o transparentnosti a udržateľnosti hodnotenia rizika v EÚ v potravinovom reťazci, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 178/2002 (o všeobecnom potravinovom práve), smernica č. 2001/18/ES (o zámernom uvoľňovaní GMO do životného prostredia), nariadenie (ES) č. 1829/2003 (o geneticky modifikovaných potravinách a krmivách), nariadenie (ES) č. 1831/2003 (o krmných doplnkových látkach), nariadenie (ES) č. 2065/2003 (o udiarenských dochucovadlách), nariadenie (ES) č. 1935/2004 (o materiáloch prichádzajúcich do styku s potravinami), nariadenie (ES) č.1331/2008 (o spoločnom postupe schvaľovania prídavných látok v potravinách, potravinárskych enzýmoch a potravinárskych arómach), nariadenie (ES) č. 1107/2009 (o prípravkoch na ochranu rastlín) a nariadenie (EÚ) č. 2015/2283 (o nových potravinách). Cieľom návrhu je zlepšiť a vyjasniť pravidlá týkajúce sa transparentnosti, najmä pokiaľ ide o vedecké štúdie používané ako základ pre vedecké hodnotenie rizika a reagovať tak na spoločenské požiadavky transparentnejšieho a nezávislejšieho procesu hodnotenia rizika a efektívnejšej komunikácie o riziku. Posilnením správy úradu EFSA pomocou lepšieho zapojenia členských štátov a dosiahnutím vyššej udržateľnosti hodnotenia rizika sa zabezpečí, že úrad EFSA bude aj naďalej zohrávať zásadnú úlohu v systéme bezpečnosti potravín Únie a naďalej prispievať k zdraviu a dobrým životným podmienkam občanov Únie, ako aj k inovačnému a konkurencieschopnému agropotravinárskemu priemyslu Únie. Diskusia k návrhu nariadenia prebieha v súčasnej dobe na úrovni Pracovnej skupiny Rady.

³ https://eur-lex.europa.eu/procedure/SK/2018_88?qid=1540553042297&rid=3